

Social Tolerance in an Individualistic Society: Studying the Effect of Individualism on Social Tolerance of Young People in Bojnord

Hadi Afra¹

Received: Jul. 20, 2021; Accepted: Jan. 16, 2022

ABSTRACT

In a contemporary individualistic world with a significant diversity of groups, institutions, identities, and attitudes, cultures are likely to collide, especially among young people. In such circumstances, it is social tolerance that prevents the eruption of violence and conflict in a culturally diverse society. Therefore, the present study aims to study the relationship between individualism and social tolerance in the youth of Bojnord. A total of 825 young people were selected by the multi-stage cluster sampling technique and interviewed through a questionnaire. Its reliability and validity are confirmed by Cronbach's alpha technique and face validity. The findings show that there is a significant and direct relationship between moral individualism and social tolerance, extreme individualism and social tolerance, as well as between moral individualism / extreme individualism and the three dimensions of social tolerance (political, identity, and behavior). The results of the regression coefficient show that moral individualism and extreme individualism explain about 34% of the variance of social tolerance. Thus, with the spread of one of the cultural consequences of modernity, namely individualism, social tolerance increases in society.

Keywords: Individualism, cultural diversity, social tolerance, modern society

---

1. Visiting Assistant Professor of Sociology, Faculty of Humanities, University of Bojnord, Bojnord, Iran

✉ hadi.afra@ub.ac.ir

INTRODUCTION

Cultural diversity and differences in contemporary societies and their familiarity and interaction with each other is a fundamental issue, because differences affect social ties. Such conditions provide grounds for various kinds of rupture in the society. In such situation, it is tolerance that prevents violence and conflict. Tolerance is a prerequisite for the formation of civil society (Phelps, 2004, p. 287). The importance of tolerance in a society is such that lack of it will cause many problems, so that people will see violence as the only way to deal with differences (Whitenberg and Butters, 2012 p. 68). But, according to Habermas; "We live in a world that is threatened by a mixture of collective globalization and ideological individualism" (Milner and Bravit, 2018, p. 116). The engine of individualism is moving with all its might and a society that is the joint product of collective globalization and individualism has certain characteristics of tolerance. Individualism, due to the acceptance of individual desires and respect for other aspirations and desires, is a positive factor in social tolerance in a society where there is cultural diversity and differences.

PURPOSE

Tolerance is very important in Iran and consequently in North Khorasan, which has a wide variety of ethnic groups (Kurds, Turks, Persians, Turkmen and Tat) and individualism is also spreading, especially among young people. Because young people guarantee the future and progress of any society, and the existence of tolerance among them in the new environment can have an important impact on the fate of that society. Therefore, the main purpose of this study is to investigate the effect of individualism on social tolerance in Iran with an emphasis on the youth of Bojnord.

METHODOLOGY

This research has been done with a positivist approach and a descriptive-explanatory type in terms of applied purpose and survey method. The statistical population is all young people living in Bojnord in 2020. The sample size was 825 using power sampling method i.e., "multi-stage cluster". Cronbach's alpha coefficient was used to determine the reliability of questionnaire, whose alpha coefficient was calculated higher than 0.8. Pearson correlation coefficient and bivariate regression were used to analyze the data through SPSS 22 software.

FINDINGS

The results of Table 1 show that there is a significant and positive relationship between moral individualism (0.551) and extreme individualism (0.448) with social tolerance at the 99% confidence level. Thus, with increasing moral individualism / extreme individualism, social tolerance among young people increases. Also, there is a direct and significant relationship between moral individualism (0.211) /

extreme individualism (0.254) and the dimension of political tolerance at the 99% confidence level. Thus, with the increase of moral individualism / extreme individualism, the level of political tolerance in the youth increases. Also, the results of Pearson test show that there is a significant and direct relationship between moral individualism (0.320) / extreme individualism (0.192) and identity tolerance of young people. In other words, with the increase of moral individualism / extreme individualism, the level of identity tolerance in young people increases, as well. There is a significant and direct relationship between moral individualism (0.138) / extreme individualism (0.138) and behavioral tolerance. That is, with increasing moral individualism / extreme individualism, the level of behavioral tolerance in young people also increases.

Table 1. Pearson correlation coefficient between independent and dependent variables

Assumptions	Correlation Coefficient	Significance Level	Description
Moral individualism / Social tolerance	0.551	0.000	Confirmation of relationship
Extreme individualism / Social tolerance	0.448	0.000	Confirmation of relationship
Ethical individualism / Behavioral tolerance	0.179	0.000	Confirmation of relationship
Extreme individualism / Behavioral tolerance	0.090	0.012	Confirmation of relationship
Ethical individualism / Identity tolerance	0.320	0.000	Confirmation of relationship
Extreme individualism / Identity tolerance	0.192	0.000	Confirmation of relationship
Moral individualism / Political tolerance	0.211	0.000	Confirmation of relationship
Extreme individualism / Political tolerance	0.254	0.000	Confirmation of relationship

Table 2 shows that according to beta coefficient, there is a significant and positive relationship between moral individualism (0.437) / extreme individualism (0.235) and social tolerance. In other words, the higher the degree of individualism, the greater the degree of social tolerance. Also, the adjusted coefficient of determination (0.341) shows that the independent variable explains 34% of the variance of the dependent variable.

Table 2. Multiple regression analysis statistics

	Non-standard Coefficients		Standard Coefficients	t	Significance Level
	B	Std.Error	Beta		
Constant Value	59/150	5/200		11/375	0/000
Moral individualism	1/793	0/221	0/437	8/121	0/000
Extreme individualism	0/388	0/089	0/235	4/372	0/000
Determination coefficient: 0.346 Modified coefficient of determination: 0.341 Standard error of estimation: 13/36258					

Individualism emphasizes independence, self-belief, and personal needs and desires, and tolerance is the acceptance of cultural diversity and respect for different ways of human being and the recognition of universal rights and freedoms. Thus, individualistic cultures provide a good platform for the spread of tolerance in the modern society. So today, there is a different expression of individualism that relies on the concept of tolerance to determine how we react to different lifestyles, ideologies and cultures of our own. This type of individualism unconditionally accepts differences as a way of coping with differences.

CONCLUSION

The descriptive findings of the study showed that the level of social tolerance among respondents was moderate (48.5). The results of Pearson test showed that moral individualism (0.551) / extreme individualism (0.448) had a positive effect on social tolerance. That is, with increasing moral individualism / extreme individualism, the degree of social tolerance increased. The results of multivariate regression showed that moral individualism and extreme individualism explained 34% of the dependent variable changes (social tolerance). In individualistic cultures, there are no very superior or inferior behaviors. People focus on their own needs, rights, and capabilities, and were more likely to address themselves and value fair exchange. These people are very social, have a special emphasis on fairness in the distribution of facilities, and are in favor of equal human rights.

There is also a significant and positive relationship between moral individualism (0.211) / extreme individualism (0.254) and the dimension of political tolerance. In other words, as moral individualism / extremist individualism increases, so does political tolerance. Individualism, while respecting the beliefs of others, provides the basis for the acceptance of different and sometimes opposing political views, and by increasing political tolerance leads to the emergence and survival of democratic institutions, resulting in the emergence of civil society that opposes discrimination against human welfare. It will promote democracy and respect for gender equality.

Moral individualism / extreme individualism also has a positive effect on the dimensions of social tolerance (political, identity and behavioral). There is also a significant and positive relationship between individualism and the dimension of identity tolerance. In other words, with the increase of moral individualism / extreme individualism, identity tolerance also increases. This relationship is very important in Iranian societies such as Bojnord, which has ethnic diversity and consequently different cultures. Individualism takes a firm step towards accepting unequal identities by promoting egalitarian values and accepting the aspirations of modern man.

There is also a significant and positive relationship between moral individualism / extreme individualism and the behavioral tolerance dimension. In other words, with increasing moral individualism / extreme individualism, behavioral tolerance also increases. Behavioral tolerance is gentleness and kindness towards individual and social behaviors in group communication. Because individualists are very social, they are tolerant of legal and illegal individual and social behaviors.

In general, as Tocqueville, Durkheim, and Merton believe, individualism as one of the cultural evolutions of modernity and an inevitable part of human condition in the modern world, like modernity itself, has several consequences that are considered both positive and negative. One of its positive consequences is the increase in the level of social tolerance (political, identity and behavioral) in the social system. This effect is very important in societies that are exposed to intense ethnic diversity due to the coexistence of different ethnicities, urbanization and migration. And it can provide a good platform for the peaceful coexistence of different cultures in order to form a strong and cohesive society.

NOVELTY

Toleration is the allowing, permitting, or acceptance of an action, idea, object, or person which one dislikes or disagrees with. In the theoretical literature on tolerance a distinction is proposed between coexistence and respect tolerance. This study in novel in the sense that it has investigated the positive aspects of individualism in relation to social tolerance, in which, the coexistence of various ethnic groups (Kurds, Turks, Persians, Turkmen and Tat) found to be important for overall development of a society despite being diverse culturally and socially.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Afra, H. (2020). *Sociological explanation of the relationship between individualism and family change in Bojnord* (Doctoral dissertation). Kāshan University, Iran.
- Arabi, A., & Dalvand, F. (2021). *NGOs, Social Capital and Tolerance (Case Study: Active NGOs in Shiraz)*. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 20(53), 32-48.
- Askari, A., & Sharepour, M. (2010). Typology of Tolerance among the Students; University of Tehran and Allameh Tabatabaei University. *Journal of Iranian Cultural Research*, 2(4), 7-40.
- Azad Armaki, T. (2016). *Changes, challenges and future of the Iranian family*. Tehran, Iran: Teesia.
- Balakhani, G., & Maleki, A. (2017). Study of Emergence of Individualism in the Family (Case Study: Tehran Citizens). *Women's Strategic Studies*, 20(77), 7-34.
- Bashirieh, H. (2000). *Cultural theories in the twentieth century*. Tehran, Iran: Research Institute for Strategic Studies.
- Bayaty, P., Jahanbakhsh, I., & Bahian, S. (2018). Sociological Explanation of Challenges and Opportunities Related to Social Tolerance of Tehran's Citizens. *Journal of Social Problems of Iran*, 9(2), 17-39.
- Beheshti, S. S., & Rastegar, Y. (2012). Sociological explanation of social tolerance and its dimensions among Iranian ethnic groups. *Iran's Social Issues*. 4 (2), 7-35.
- Behravan, H., & Alizadeh, A. (2007). A study of individualism and its effective factors among students of Ferdowsi University of Mashhad. *Journal of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad*. 2, 1-26.
- Crowley, F., & Walsh, E. (2021). Tolerance, social capital, and life satisfaction: a multilevel model from transition countries in the European Union. *Journal of Review of Social Economy*. doi: 10.1080/00346764.2021.1957994
- Durkheim, D. E. (2013). *The division of labor in society* (B, Parham, Trans.). Tehran, Iran: Markaz.
- Eisenstein, M. (2006). *Religion and The Politics of Tolerance: How Christianity Builds Democracy*. Baylor University Press.
- Farahmand, M., Khorrampoor, Y., Parsaeian, Z., & Mandegari, F. (2014). The effect of Modernization components in the kinship support of Yazd families. *Journal of Iranian Cultural Research*, 7(3), 149-177.
- Firouzjaeian, A., & Farzam, N. (2021). Social Capital and Toleration toward Criminals. *Sociology of Culture and Art*, 2(4), 130-109.
- Firozjaeyan, A., Sharepour, M., & Farzam, N. (2016). Sociological Analysis of Affecting Cultural Capital on Interpersonal Communication with Emphasis on Social Toleration. *Journal of Culture-Communication Studies*, 17(35), 7-31.
- Ghaderzadeh, O., & Nasrollahi, Y. (2019). Social Tolerance in Multicultural Societies: A Survey of the Miyandoāb Citizens. *Journal of Social Sciences*, 16(1), 89-133.

- Golabi, F., & Rezayi, A. (2013). The Impact of social participation on social tolerance. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 2(1), 61-86.
- Golabi, F., Alizadeh Aghdam, M., Aghayari Hir, T., Zardmou Ordaklou, S. (2020). Examining the relation between social and cultural capitals, and Citizens' Level of Tolerance. *Journal of Social Sciences*, 16(2), 388-347.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*. London: Sage Publications.
- Hosseinzadeh, A., Mahmoudi, Z., Mombeni, I. (2014). The Study of Some Effective Factors on Individualistic Actions. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 2(3), 37-52.
- Inglehart, R. (2012). *Culture shift in advanced industrial society* (M, Vetr, Trans.). Tehran, Iran: Kavir.
- Inglehart, R., & Christian, W. (2012). *Modernization, cultural change and democracy* (Y. Ahmadi, Trans.). Tehran, Iran: Kavir.
- Jahangiri, J., Sardarnia, K., Alizadeh, G. (2016). The Study of Relationship between Social Capital and Political Tolerance (Case Study: Shiraz University). *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 10(3), 67-82.
- Javadi Yeganeh, M. R., & Hashemi, S. Z. (2008). A new look at the conflict of individualism and collectionism in sociology. *The letter of social science*, 16 (33), 131-161.
- Karpov, V. (2002). Religiosity and Tolerance in the United States and Poland. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41(2), 267-288.
- Khojasteh Mehr, R., Datli Bagi, M., Abbaspour, Z. (2018). Examining the tolerance model with Islamic approach in the context of marital life. *Journal of Family Psychology*, 5(1), 57-70.
- King, P. T. (1976). *Justifying toleration*. London: Allen and Unwin.
- Kivisto, P. (2005). *Key ideas in sociology* (M. Saburi, Trans.). Tehran, Iran: Ney.
- Mather, D. M., & Tranby, E. (2014). New Dimensions of Tolerance: A Case for a Broader, Categorical Approach. *Sociological Science*, 1(28), 512-531.
- Milner, A., & Browitt, J. (2018). *Contemporary cultural theory* (J, Mohamadi, Trans.). Tehran, Iran: Qoqnoos.
- Moeidfard, S., & Sabouri Khosroshahi, H. (2010). Assessing the degree of individualism of children in the family. *Quarterly Journal of Sociological Research*, 4(4), 93 -110.
- Parsamehr, M., Khorampour, Y., & Koraei, H. (2020). Investigating the Role of Individualism in Secularizing the Structure and Subjectivity of Postgraduate Students of Yazd University. *Biquarterly Journal of Sociology of Social Institutions*, 7(15), 31-59.
- Phelps, E. W. (2004). White Students 'Attitudes towards Asian American Students at the University of Washington: A Study of Social Tolerance and Cosmopolitanism (Unpublished doctoral dissertation). Department of Sociology, New York University, Department of Sociology.

Iranian Cultural Research

Abstract

- Raihani (2014). Creating a Culture of Religious Tolerance in an Indonesian School. *Journal of South East Asia Research*, 22(4), 541-560.
- Savage, M. (2017). *Urban sociology* (A. Poorreza, Trans.). Tehran, Iran: Samt.
- Seidman, S. (2013). *Contested Knowledge: Social theory today* (H. Jalili, Trans.). Tehran, Iran: Ney.
- Shaditalab, J., & Bayat, M. (2011). Cultural Modernization in the Villages at Transition. *Refahj*, 11(43), 157-179
- Sharepour, M., Azaddarmaki, T., & Askari, A. (2009). Investigate the relationship between social capital and tolerance among students of the schools of social sciences universities in Tehran and Allameh Tabatabaei. *Iranian Journal of Sociology*, 10(1), 64-98.
- Sohrabzadeh, M., Niazi, M., & Afra, H. (2020). Sociological explanation of the relationship between individualism and change in family structure. *Journal of Policing & Social Studies of Qomen & Family*, 8(1), 171-198.
- Triandis, C. H. (1999). *Culture and Social Behavior* (N. Fati, Trans.). Tehran, Iran: Rasanesh.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: West View Press.
- Triandis, H. C. (1999). Cross-cultural Psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 127- 143.
- Triandis, H.C., Gelfand, M.J. (1998). Converging Measurement of Horizontal and Vertical Individualism and Collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1). doi:10.1037/0022-3514.74.1.118
- UNESCO. (1995). Declaration of Principles on Tolerance.
- Vosoughi, M., & Mirzaee, H. (2008). Individualism: A Reflection on the dimensions and indicators. *Journal of Sociological Studies*, 16 (34), 117-142.
- Watson, P.J., Morris, R.J. (2002). Individualist and collectivist values: hypotheses suggested by Alexis de Tocqueville. *The Journal of Psychology*, 136, 263-271. doi: 10.1080/00223980209604154
- Witenberg, R. T., & Butrus, N. (2012). Some Personality Predictors of Tolerance to Human Diversity: The Roles of Openness, Agreeableness, and Empathy. *Journal of Australian Psychological Society*, 48(4), 290-298.
- Zalizadeh, M., Bagheri, M., Moltafet, H. (2018). A Study of Family Factors Affecting Social Tolerance among Students of Ahvaz Shahid Chamran University. *Journal of Applied Sociology*, 29(2), 129-146.
- Zalizadeh, M., Hosseinzadeh, A., Zalizadeh, M. (2015). The Study of Sociological Aspects of Social Tolerance with Emphasis on Personality Traits. *Journal of Applied Sociology*, 26(4), 149-164.
- Zokaei, M., & Amiri Moqaddam, M. (2021). The Social Construction of Tolerance in Everyday Urban Life. *Journal of Applied Sociology*, 32(4), 1-24.

مدارای اجتماعی در جامعه فردگرا: مطالعه تأثیر فردگرایی بر مدارای اجتماعی جوانان در شهر بجنورد

هادی افرا^{۱*}

دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۳۰؛ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۶

چکیده

در دنیای فردگرای امروز که گروه‌ها، نهادها، هویت‌ها و نگرش‌های متنوعی در آن به وجود آمده است، احتمال برخورد فرهنگ‌ها خصوصاً بین جوانان امری محتمل است. در چنین شرایطی این مدارای اجتماعی است که مانع شکل‌گیری خشونت و تعارضات در جامعه دارای تنوع فرهنگی می‌شود. از این رو، این مقاله به مطالعه رابطه فردگرایی و مدارای اجتماعی در میان جوانان شهر بجنورد پرداخته است. در این مقاله، ۸۲۵ نفر از جوانان با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و به سؤالات پرسشنامه پاسخ دادند. پایایی و روایی آن با روش آلفای کرونباخ و اعتبار صوری تأیید شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد بین فردگرایی اخلاقی و مدارای اجتماعی، فردگرایی افراطی و مدارای اجتماعی، و همچنین بین فردگرایی اخلاقی / فردگرایی افراطی و ابعاد سه‌گانه مدارای اجتماعی (مدارای سیاسی، مدارای هویتی و مدارای رفتاری) رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. نتایج حاصل از ضریب رگرسیونی نشان می‌دهد که فردگرایی اخلاقی و فردگرایی افراطی حدود ۳۴ درصد واریانس مدارای اجتماعی را تبیین می‌کنند. بنابراین با رواج یکی از پیامدهای فرهنگی مدرنیته، یعنی فردگرایی، مدارای اجتماعی در جامعه افزایش می‌یابد. کلیدواژه‌ها: فردگرایی، تنوع فرهنگی، مدارای اجتماعی، جامعه مدرن

۱. دکتری جامعه‌شناسی، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بجنورد، خراسان شمالی، ایران

hadi.afra@ub.ac.ir ✉

۱. مقدمه

امروزه تنوع فرهنگی و میزان تفاوت‌ها در جوامع، و نیز آشنایی و برخورد آن‌ها با یکدیگر به مسئله‌ای اساسی تبدیل شده است، زیرا تفاوت‌ها پیوندهای اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به همین دلیل، آنچه بیش از همه جلوه می‌نمایاند، تفاوت رو به تزاید افرادی است که گروه‌ها، نهادها، هویت‌ها و نگرش‌های مختلفی را تشکیل می‌دهند. چنین شرایطی زمینه‌های انواع گسست در جامعه را فراهم می‌کند. در این وضعیت این مدارا^۱ است که مانع شکل‌گیری تعارض و رویه‌های خشونت‌آمیز در جامعه می‌شود. زیرا مدارا «به‌طور تلویحی به معنای افتتاح گفتمان آزادی وجدان و آزادی بیان است» (عسگری و شارع‌پور، ۱۳۸۸، ۳). مدارا ارائه رفتاری به منظور بهبود کیفیت مناسبات اجتماعی و اجتناب از خشونت و اجبار است. مدارا ارزشمندش مردن تفاوت‌ها، پل زدن بر شکاف‌های فرهنگی، نپذیرفتن اندیشه‌های قالبی غیرمنصفانه، آزادگذاشتن دیگران برای داشتن ویژگی‌های شخصی یا نگهداری عقاید و اعمالی است که دیگران آن را به‌عنوان عملی اشتباه یا تفرانگیز در نظر می‌گیرند (فیروزجانیان، شارع‌پور، و فرزام، ۱۳۹۵، ۳ و ۳۷). در واقع، مدارا پیش‌نیاز شکل‌گیری جامعه مدنی است (فلیس^۲، ۲۰۰۴، ۲۸۷).

اهمیت مدارا در جامعه به گونه‌ای است که فقدان آن، جامعه را با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو می‌کند، به طوری که افراد تنها راه مقابله با تفاوت‌ها را خشونت خواهند دید (وایتنبرگ و باترس^۳، ۲۰۱۲، ۶۸). نهادینه‌نشدن روحیه مدارا در کنشگران تعارضات گسترده‌ای را به وجود می‌آورد که دامنه آن از سطح برخوردهای محدود میان کنشگران فردی آغاز و تا سرکوب و حذف عقاید متفاوت در سطح ساختارهای وسیع‌تر مانند جوامع و دولت‌ها ادامه می‌یابد (بیاتی، جهانبخش، و بهیان، ۱۳۹۷، ۱۸).

هرچند در ایران همانند بسیاری از مسائل اجتماعی دیگر آمار دقیقی از وضعیت مدارای اجتماعی در دسترس نیست، اما واقعیت‌ها نشان‌دهنده کاهش سطح مدارای اجتماعی در

1. Tolerance/Toleration
2. Phelps
3. Witenberg & Butrus

جامعه است. تحقیقات بسیاری نشان می‌دهند که مدارای اجتماعی در ایران از وضعیت مناسبی برخوردار نیست (شارع‌پور، آزاد ارمکی و عسگری، ۱۳۸۸؛ گلابی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فیروزجانیان و فرزاد، ۱۳۹۹؛ و عربی و دالوند، ۱۴۰۰). نبود روحیهٔ مدارا در فرایندهای توسعهٔ انسانی و انسجام اجتماعی می‌تواند پیامدهای منفی و جبران‌ناپذیری را ایجاد کند.

اما، به تعبیر هابرماس^۱؛ «ما در جهانی زیست می‌کنیم که آمیزه‌ای از جهانی‌شدن^۲ جمعی و فردگرایی^۳ ایدئولوژیک آن را تهدید می‌کند» (میلنر و براویت، ۱۳۹۷، ۱۱۶). موتور فردگرایی با تمام قدرت در حرکت است و جامعه‌ای که محصول مشترک جهانی‌شدن جمعی و فردگرایی است، ویژگی‌های خاصی را در خصوص مدارا به وجود می‌آورد. در فرهنگ‌های فردگرا افراد خودمختار هستند، فرد در اولویت قرار می‌گیرد و بر علایق و خواسته‌های فردی تأکید می‌شود (سهراب‌زاده، نیازی، و افرا، ۱۳۹۹، ۱۷۳).

براساس نظریات مختلف، برداشت‌های متفاوتی از فردگرایی وجود دارد و می‌توان آن را در دو دستهٔ فردگرایی اخلاقی و فردگرایی افراطی طبقه‌بندی کرد. فردگرایی اخلاقی به معنای تحقق نفع فردی به‌گونه‌ای که نفع جمعی را نیز دربر گیرد، موردتوجه متفکران لیبرال است. این نوع از فردگرایی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی محسوب می‌شود و معطوف به خودباوری، خودشکوفایی، اعتمادبه‌نفس، استقلال فردی، خوداثربخشی، احترام به خود و... است (حسین‌زاده، محمودی، و ممینی، ۱۳۹۲، ۳۸). فردگرایی افراطی ناظر به خودمداری، منیت، به‌دست‌آوردن سود و منفعت شخصی حتی به قیمت زیان‌دیدن دیگران، تکیهٔ افراطی به خود و داشتن شخصیت اقتدارگراست. فردگرایی افراطی نوعی خودمداری نامیده می‌شود (جوادی یگانه و هاشمی، ۱۳۸۷، ۱۴۷).

شواهد گویای آن است که جامعهٔ ایرانی به سمت تسلط فرهنگ فردگرایی در حال حرکت است (آزاد ارمکی، ۱۳۹۵، ۹۷) و آمارها به‌خوبی نشان می‌دهند که فردگرایی در جامعهٔ ایران

1. Habermas
2. Globalization
3. Individualism

در حال افزایش است. در تحقیق هافستد^۱ (۱۹۹۴) که در میان ۵۳ کشور جهان انجام شده است، رتبه فردگرایی در ایران را ۲۴ و به عبارت دیگر، کمی بیش از متوسط نشان می‌دهد (پارسامهر، خرمپور و کرای، ۱۳۹۹، ۳۳). تحقیقی دیگر نشان می‌دهد در شهر بجنورد ۵۶/۹ درصد فردگرایی اخلاقی در حد متوسط و ۲۱ درصد در حد زیاد وجود دارد. همچنین در ۶۶ درصد افراد فردگرایی افراطی متوسط و ۱۰/۹ درصد زیاد وجود دارد (افرا، ۱۳۹۹، ۱۸۰).

فردگرایی به دلیل پذیرش خواسته‌های فردی و احترام به آمال و آرزوهای دیگری عامل مثبتی در مدارای اجتماعی در جامعه‌ای است که در آن تنوع فرهنگی و تفاوت وجود دارد. فردگرایی در عرصه خانواده موجب تقویت عام‌گرایی و سرمایه اجتماعی برون‌گرومی می‌شود (هافستد، ۲۰۰۱) و نگرش برابری جنسی بین افراد را ترقی می‌دهد (اینگلههارت^۲، ۱۳۹۱). این موضوع نشان‌دهنده اهمیت سیاست فرهنگ برای ظهور صورت‌بندی‌های اجتماعی جدید است. بنابراین، با توجه به گفته معروف دریدا^۳ «چیزی خارج از متن وجود ندارد» (سواج و وارد، ۱۷۰، ۱۳۹۶).

با گسترش فردگرایی، مدارا در جامعه ما و به تبع آن در خراسان شمالی که دارای تنوع گسترده‌ای از اقوام گوناگون (کرد، ترک، فارس، ترکمن و تات) است، اهمیت بسزایی خصوصاً در بین جوانان دارد. زیرا جوانان تضمین‌کننده آینده و پیشرفت هر جامعه‌ای هستند و وجود مدارا در بین آن‌ها در شرایط جامعه جدید می‌تواند در سرنوشت جامعه تأثیری مهم داشته باشد. این تفاوت‌ها در کنار ظهور و گسترش فردگرایی توجه به موضوع مدارا را ضرورت می‌بخشد، زیرا جهت‌دهی به این تفاوت‌ها موجب انسجام و یکپارچگی هر چه بیشتر جامعه خواهد شد.

با توجه به نکات مطرح‌شده، هدف اصلی این مقاله بررسی تأثیر فردگرایی بر مدارای اجتماعی در ایران با تأکید بر جوانان شهر بجنورد است. سؤال اصلی مقاله این است که رابطه بین فردگرایی و مدارای اجتماعی در جوانان شهر بجنورد چگونه است؟

1. Hofstede
2. Inglehart
3. Deridda
4. Savage & Warde

۲. پیشینه تجربی

ذکائی و امیری مقدم (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان «برساخت اجتماعی مدارا در زندگی روزمره شهری» با استفاده از نظریه مبنایی انجام داده‌اند. برای تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل موقعیت کلارک استفاده شده است. این نتایج مدارا را امری سیال و مدرج (مدارای منفعلانه یا تسلیم، مدارای فعال و عدم مدارا) می‌داند. مفهوم کلی‌ای که از این مفاهیم به دست می‌آید، کژنمایشاختن مدارا است.

قادرزاده و نصرالهی (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان «مدارای اجتماعی در جوامع چندفرهنگی: مطالعه پیمایشی اقوام شهر میاندوآب» انجام داده‌اند. یافته‌ها مدارای اجتماعی در بین پاسخگویان را در سطح متوسط ارزیابی کرد و در میان ابعاد مدارا، بیشترین میانگین به مدارای هویتی اختصاص داشت. بر مبنای نتایج تبیینی، شکل‌های سرمایه (اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) با مدارای اجتماعی در ابعاد چهارگانه آن رابطه مستقیم داشتند. همچنین، با شدت یافتن جهت‌گیری قومی و دینی پاسخگویان، مدارای اجتماعی کاهش یافت.

زالی‌زاده، باقری و ملتفت (۱۳۹۷) تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر مدارای اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز)» انجام داده‌اند. نتایج نشان داد از بین متغیرها تنها دو متغیر دین‌داری خانواده و سبک تربیتی اقتدارگرایانه با مدارای اجتماعی رابطه معنادار داشتند و بقیه متغیرها یعنی سبک تربیتی دموکراتیک و سهل‌گیرانه و شبکه روابط اجتماعی خانواده با مدارای اجتماعی رابطه معنادار نداشتند. نتایج تحلیل رگرسیونی نیز نشان داد متغیرهای مستقل مقاله به میزان ۳۸/۵ درصد، تغییرات متغیر مدارای اجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند.

خجسته‌مهر، داتلی‌بگی و عباس‌پور (۱۳۹۷) تحقیقی با عنوان «آزمون مدل مدارا با رویکرد اسلامی در بافت زندگی زناشویی» انجام داده‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مدارا با رویکرد اسلامی نقش تعیین‌کننده‌ای در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی ایفا می‌کند.

زالی‌زاده، حسین‌زاده و زالی‌زاده (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی ابعاد مدارای اجتماعی با تأکید بر ویژگی‌های شخصیتی» نشان می‌دهند که این وظیفه‌شناسی است که مدارای اجتماعی را تبیین می‌کند.

بهشتی و رستگار (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی مدارای اجتماعی و ابعاد آن در بین اقوام ایرانی» به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه قوم‌مداری و جامعه‌پذیری قومی با مدارای اجتماعی معنادار و منفی است. میزان مدارای اجتماعی در بین اقوام ایرانی، به مقدار ۲/۷۶، کمی بالاتر از سطح میانگین (در دامنه ۱ تا ۵) است. میزان قوم‌مداری در بین اقوام تحت مطالعه بالاتر از سطح میانگین است و اقوام در مدارا و پذیرش یکدیگر تفاوت معناداری ندارند.

گلایی و رضایی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی بر مدارای اجتماعی در بین دانشجویان» همبستگی مستقیم معنادار میزان مدارای اجتماعی با مشارکت اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن را نشان می‌دهند.

کارپف^۱ (۲۰۰۲) تحقیقی با عنوان «دین‌داری و مدارا در ایالات متحده آمریکا و لهستان» انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد کسانی که معتقدند کلیسا باید در قدرت سیاسی دخالت کنند، مدارای کمتری دارند.

ایسنستاین^۲ (۲۰۰۶) تحقیقی با عنوان «بازخوانی رابطه بین مذهب و تساهل در آمریکا» انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد که بین مذهب و نبود مدارا ارتباط معناداری وجود دارد. رایهانی^۳ (۲۰۱۴) تحقیقی با عنوان «خلق فرهنگ تساهل مذهبی در مدارس اندونزی» انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد دانش‌آموزان سرمایه فرهنگی تجسیدی در خصوص تنوع مذهبی و تساهل را از طریق خانواده‌ها و اجتماع کسب می‌کنند.

مدر و ترابی^۴ (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان «ابعاد جدید مدارا» نشان می‌دهند که سنت مذهبی شاخص مهمی برای نگرش‌های مداراگراست و تحصیلات و داوطلب‌بودن اثری مثبت بر مدارا دارند.

1. Karpov
2. Eisenstein
3. Raihani
4. Mather & Tranby

کراولی و والش^۱ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان «مدارا، سرمایه اجتماعی و رضایت از زندگی» با بررسی داده‌های مربوط به زندگی در حال گذار در کشورهای در حال گذار اتحادیه اروپا به این نتیجه می‌رسند که بین مدارا و رضایت از زندگی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. ولتویس، ورکویتن و اسمیکس^۲ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان «اشکال مختلف مدارای اجتماعی» دو شکل اصلی مدارای اجتماعی (احترام و مدارای همزیستی) را بین بیشتر هلندی‌ها در مورد مهاجران بررسی کرده‌اند. آن‌ها به این نتیجه می‌رسند که بین احترام و مدارای همزیستی تمایز وجود دارد. این دو روابط متفاوتی با پذیرش شیوه‌های اقلیت دارند.

به‌طور کلی، مدارای احترام، به نگرش‌های مثبت درباره گروه‌های اقلیت و اعمال آن‌ها برمی‌گردد، درحالی‌که مدارای همزیستی هیچ پیامد سودمند مستقل روشنی برای گروه‌های اقلیت ندارد. اگرچه مدارا برای جلوگیری از درگیری ممکن است در برخی شرایط بهترین گزینه ممکن باشد، اما همچنان یک راه‌حل عملی و نه اصولی است. مدارای احترام ممکن است به‌ویژه برای بهبود روابط بین گروهی در فرهنگ‌های متنوع مفید باشد.

مروری بر مطالعات تجربی نشان می‌دهد که اغلب این پژوهش‌ها به وجه سیاسی مدارا توجه داشته‌اند و اکثر آن‌ها وارد جامعه نشده‌اند و روی نمونه‌هایی مانند دانشجویان و دانش‌آموزان انجام شده‌اند. اما این مقاله از چند لحاظ از تحقیقات پیشین متمایز است؛ اول اینکه مدارای اجتماعی را به عنوان یکی از مهم‌ترین تحولات فرهنگی جوامع معاصر، یعنی فردگرایی و ابعاد مثبت و منفی آن (فردگرایی اخلاقی و فردگرایی افراطی) مطالعه کرده است. دوم اینکه مدارای اجتماعی در جامعه‌ای بررسی شده است که در آن با توجه به همزیستی اقوام گوناگون (کرد، ترک، ترکمن، تات و فارس)، تنوع فرهنگی گسترده‌ای وجود دارد و مطالعه مدارای اجتماعی در چنین جوامعی بسیار مهم است. سوم اینکه برعکس بیشتر مطالعات که فقط به وجه سیاسی مدارا تأکید دارند، به ابعاد سه‌گانه مدارا (مدارای هویتی، رفتاری و سیاسی) توجه شده است. چهارم اینکه مطالعه از جامعه کلاسیک اغلب مطالعات یعنی دانشگاه خارج شده و روی جوانان انجام شده است.

1. Crowley & Walsh

2. Velthuis, Verkuyten, & Smeekes

۳. مبانی نظری

ظهور و گسترش فردگرایی را می‌توان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های جامعه‌مدرن به‌شمار آورد که برای تبیین رابطه فرد و جامعه و جایگاه فرد در جامعه مدرن به حوزه جامعه‌شناسی وارد می‌شود، هرچند واژه فردگرایی را برای نخستین بار فیلسوفان سیاسی انگلیسی در قرن‌های هجدهم و نوزدهم برای توضیح لیبرالیسم به کار بردند. نظریه پردازان اجتماعی درخصوص فردگرایی را می‌توان در دو دسته طبقه‌بندی کرد. برخی مانند فردیناند تونیس^۱ و دیوید رایزمن^۲ به فردگرایی منفی توجه داشته‌اند و برخی دیگر مانند امیل دورکیم^۳، آلکسیس دو توکویل^۴، رابرت مرتن^۵، هری تریاندیس^۶ و رونالد اینگلهارت ابعاد مثبت و منفی فردگرایی را مورد توجه قرار داده‌اند.

دورکیم ظهور فردگرایی را متقارن با جامعه جدید و نتیجه خصایص معین جوامع صنعتی مدرن می‌داند که در نهایت از رشد تقسیم کار ناشی می‌شوند. به عبارت دیگر، در نظریه دورکیم توسعه فردگرایی لیبرال یکی از خصایص اصلی گذار از جامعه سنتی به جامعه مدرن است. تفاوتی که در کارکردهای هر یک از جوامع مکانیکی یا ارگانیکی وجود دارد، تفاوت‌های فردی را به وجود می‌آورد و بدین‌سان انگیزه‌ای برای ایجاد فردگرایی می‌گردد.

در جوامع مدرن انسان‌ها برای خلق قواعد اجتماعی که تنظیم‌کننده زندگی‌شان نیز هست، باید اختیار و آزادی بیشتری داشته باشند. جامعه جدید از فرد یک کنشگر اجتماعی فعال می‌سازد، چون فردگرایی برای کارکرد جاری اجتماعی‌اش ضرورت دارد (سیدمن^۷، ۱۳۹۲، ۶۳). او در دو اثر خودکشی و تقسیم کار اجتماعی خود، علاوه بر نگاهی تکاملی که به فردگرایی دارد، برای آن دو بُعد اخلاقی (پیشرفت شخصیت فردی) و منفی (پیشرفت خودخواهی) نیز مطرح کرده است. بررسی مسئله خودکشی برای دورکیم این امکان را فراهم آورد که مخاطرات

1. Ferdinand Tönnies
2. David Riesman
3. Émile Durkheim
4. Alexis de Tocqueville
5. Merton
6. Harry Triandis
7. Seidman

فردگرایی معاصر را بررسی کند. او فردگرایی منفی را متعلق به حالت ماقبل اجتماعی شدن و فردگرایی اخلاقی به شکل اخلاق اصیل را متعلق به جامعه مدرن می‌داند (وثوقی و میرزائی، ۱۳۸۷، ۱۳۶).

فردگرایی اخلاقی بر بُعد اخلاقی فردگرایی مبتنی است که در آن هم آزادی افراد و هم احساس مسئولیت آنان نسبت به جامعه حائز اهمیت است تا از این طریق مسائل بُعد منفی فردگرایی یا همان خودخواهی به حداقل برسد (بالاخانی و امیرملکی، ۱۳۹۶، ۵۴). دورکیم این شکل جدید از وجدان جمعی در جامعه جدید را آیین فردی می‌نامد و در این راستا مفهوم اخلاق و فردگرایی که در تعارض با یکدیگر هستند را باهم ترکیب می‌کند. به نظر او اگر یک نظام اجتماعی فقط از طریق خودهای کاملاً منفعت‌طلبی تشکیل شده باشد که فقط در پی ارضای اهداف و امیال شخصی خود بدون توجه به نتایج اجتماعی عملکردشان باشند، نظم اجتماعی فرومی‌پاشد و منجر به پیدایش آسیب‌ها و نابهنجاری‌های گسترده می‌شود (دورکیم، ۱۳۹۲، ۲۱۸).

فردپناند تونیس علت تغییر و تحولاتی که در جوامع مختلف انسانی روی می‌دهد را بیش از هر چیز ناشی از انواع روابط میان افراد می‌داند. به نظر او، اساس شکل‌گیری جامعه جدید را باید در انواع جدید ارتباطات و روابط میان افراد جست‌وجو کرد. از این رو، دو نوع جامعه گمین‌شافت (اجتماع) و گزل‌شافت (جامعه) را از هم تمیز می‌دهد. در نظر تونیس، گمین‌شافت (اجتماع) هویت‌های جمع‌گرایانه و گزل‌شافت (جامعه) هویت‌های فردگرایانه را ترویج می‌کند (اینگلهارت و ولزل^۱، ۱۳۸۹، ۱۹۰).

آلکسیس دو توکویل در کتاب دموکراسی در آمریکا (۱۹۶۹ [۱۸۵۳]) زمانی که ماهیت روابط اجتماعی در جوامع دموکراتیک را توصیف می‌کند اصطلاح فردگرایی را به کار می‌برد و یکی از مهم‌ترین گرایش‌های مردم آمریکا را فردگرایی می‌داند. در این شرایط که فردگرایی رواج پیدا کرده است اعضای جامعه خودشان را از توده مردم جدا می‌کنند و بیشتر به سمت دوستان و خانواده گرایش پیدا می‌کنند. پس از اینکه فرد این دایره محدود را برای خود ترسیم می‌کند عمداً جامعه بزرگ‌تر را ترک خواهد کرد (واتسن و موریس^۲، ۲۰۰۲، ۲۶۴-۲۶۳). توکویل

معتقد است؛ این تفکر غلطی است که فردگرایی را حالتی اجتماعی تصور کرد که فرد در آن تنهاست. در واقع، در حالتی از فردگرایی، فرد در موقعیتی است که پیوندهای عاطفی نزدیکی با کسانی که دوستشان دارد برقرار می‌کند و آن را گسترش نیز می‌دهد (کیویستو^۱، ۱۳۸۴، ۱۲۲). توکویل آثار مثبت و پیامدهای افراطی فردگرایی را توأمان مورد توجه قرار می‌دهد. اما مهم‌ترین نگرانی او این بود که فردگرایی زمانی که به خودخواهی منجر شود پیامدهای مخربی را در پی خواهد داشت، تا جایی که معتقد است فردگرایی این توانایی را دارد که وضعیت نگران‌کننده‌ای را ایجاد کند (معیدفر و صبوری خسروشاهی، ۱۳۸۹، ۹۷).

رابرت مرتن آن بخش از کارهای دورکیم که بر ابعاد مخرب و ویرانگر فردگرایی مدرن تأکید دارد را گسترش داده و همانند دورکیم معتقد است که فردگرایی دارای جنبه‌های مثبت و منفی است. او در مطالعاتش دربارهٔ کج‌روی و فشار اجتماعی جنبه‌های منفی فردگرایی را مطرح می‌کند. جنبه‌های مثبت فردگرایی را نیز می‌توان در نظریهٔ مرتن در مورد مجموعه نقش^۲ مشاهده کرد. نظریهٔ مجموعه نقش مرتن، ابزاری را برای توسعهٔ نظریهٔ استقلال فردی در جامعهٔ جدید فراهم می‌کند.

به‌طور کلی، به عقیدهٔ مرتن، فردگرایی بخشی اجتناب‌ناپذیر از وضعیت انسان در دنیای مدرن است و او نه‌تنها از این وضعیت متأسف نیست که دست‌کم به‌طور ضمنی به نظر می‌رسد فضیلت‌های فردگرایی را ارج می‌نهد. با این‌همه، مرتن از خطرهای فردگرایی ناآگاه نیست، اما احساس نمی‌کند که لازم است به‌صراحت دربارهٔ افراط در فردگرایی سخن بگوید. همچنین، با برخی از معاصرانش موافق نیست که فردگرایی را بوروکراتیک‌شدن در آنچه به جامعهٔ توده‌ای معروف شده است، تهدید می‌کند (کیویستو، ۱۳۸۴، ۱۵۰-۱۴۸).

فردگرایی و جمع‌گرایی به‌عنوان اندیشه‌هایی نظری و الگویی فرهنگی، این امکان را در نظریهٔ هری تریاندیس فراهم می‌آورند که بتواند معانی ذهنی را به فرهنگ پیوند دهد (تریاندیس، ۱۹۹۵، ۴۴). در درون یک فرهنگ، ویژگی شخصیتی متناسب با فردگرایی، خودمحوری و ویژگی شخصیتی متناسب با جمع‌گرایی، دگرمحوری است (تریاندیس، ۱۹۹۹، ۱۰۷). افراد

1. Kivisto
2. Role set

دگر محور حمایت اجتماعی بیشتر و بهتری را در مقایسه با افراد خود محور کسب می کنند. افراد خود محور تنهایی را می پذیرند. به عقیده تریانندیس، این اولین گام برای فهم بهتر این مسئله است که فرهنگ چگونه بر رفتار اجتماعی تأثیر می گذارد (تریانندیس، ۱۹۸۸، ۳۳۶).

مردم فرهنگ های فردگرا اغلب برای اهداف فردی خود اولویت قائل هستند، حتی اگر آن اهداف در تعارض با اهداف مهم درون گروه باشد. فردگرایان از نظر حمایت های عاطفی از درون گروه های خود جدا هستند و بر اتکای به خود، استقلال، لذت و تعقیب خوشبختی تأکید دارند (تریانندیس، ۱۳۷۸، ۲۵۷-۲۵۶). به اعتقاد تریانندیس طبقات اجتماعی بالاتر و بخش های تحصیل کرده تر یک جامعه، بیشتر به فردگرایی گرایش دارند. هر چه فرهنگ پیچیده تر باشد فردگراتر است، زیرا در فرهنگ های پیچیده، فرد مختار است که به عضویت در گروه های مختلفی درآید (تریانندیس، ۱۳۷۸، ۲۵۸). فردگرایان برعکس جمع گرایان، رفتارهای بسیار فرودست یا فرادست از خود بروز نمی دهند (تریانندیس، ۱۹۹۹؛ به نقل از تریانندیس، ۱۳۷۸، ۲۶۰).

مردم فرهنگ های فردگرا برعکس فرهنگ های جمع گرا دارای خود مستقل هستند، موقعیت را تغییر می دهند تا مناسب خود شود، بیشتر درباره خود می داند تا دیگران، بر نیازها، حقوق و قابلیت خود تمرکز می کنند. برای لذت، موفقیت، رقابت، آزادی، خودگردانی و تبادل منصفانه ارزش قائل اند. افراد فردگرا درون گروه های بسیار عضویت دارند، اما ارتباطات آن ها گذرا و موقتی است، درگیری عاطفی کمتری دارند و تمایل کمتری نیز برای از خودگذشتگی به خاطر درون گروه از خود نشان می دهند. برای این افراد ورود به گروه ها و خروج از آن ها ساده است اما اغلب روابط و تعاملات صمیمانه ای شکل نمی گیرد. فردگرایان بسیار اجتماعی رفتار می کنند، اما روابط آن ها ظاهری است و وابسته به تبادلات اجتماعی و قراردادهاست. آن ها تلاش می کنند متمایز از دیگران، بهتر از دیگران و رقابت گر باشند، مردمی را دوست دارند که خویشتن باور هستند، در توزیع امکانات بر انصاف تأکید دارند، در حالی که برای افراد جمع گرا برابری و نیاز دو عاملی هستند که در توزیع امکانات بر آن ها تأکید می شود. برای افراد فردگرا، اهداف شخصی بر اهداف درون گروه ارجحیت دارد و اغلب اهداف فردی آن ها با اهداف گروهی ناسازگار است. طرفدار تساوی حقوق انسانی هستند و برای آن ها روابط افقی مهم تر

است. در این الگوی فرهنگی، زمانی که مردم به عضویت گروهی درمی‌آیند، مؤدب هستند و با دیگران محترمانه رفتار می‌کنند، در عین اینکه مطمئن هستند که متمایز از افراد دیگر باقی می‌مانند. آن‌ها برای دستیابی به موقعیت در گروه به رقابت با یکدیگر می‌پردازند (تریاندیس، ۱۳۷۸، ۲۷۲-۲۵۹).

او همچنین فردگرایی افقی و فردگرایی عمودی را از هم متمایز می‌کند. فردگرایی افقی بر برابری تأکید دارد و فردگرایی عمودی سلسله مراتب را در روابط نشان می‌دهد (فرهمند، خرم‌پور، پارسایان، و ماندگاری، ۱۳۹۳، ۱۵۶).

در دیدگاه رونالد اینگلهارت فردگرایی بر فرایند توسعه انسانی و کاهش الزامات بر انتخاب انسانی تأکید دارد. توسعه اجتماعی-اقتصادی رشد سطوح امنیت وجودی را به‌ویژه در مرحله فراصنعتی که به افزایش تأکید بر فردگرایی، استقلال و ابراز وجود منجر می‌شود به همراه می‌آورد.

در نظریه اینگلهارت هدف نوسازی فرهنگی تأثیر بر ارزش‌هاست و فردگرایی یکی از مهم‌ترین نتایج نوسازی فرهنگی است (شادی‌طلب و بیات، ۱۳۹۱، ۱۶۰). اینگلهارت معتقد است که میزان غلبه ارزش‌های فردگرایی (ابراز وجود) بر ارزش‌های جمع‌گرایی (بقا) نشان‌دهنده میزان توسعه جوامع است. هم‌زمان که محدودیت‌های بیرونی بر انتخاب انسانی کاهش می‌یابد، مردم و جوامع تأکید بیشتری بر ارزش‌های فردگرایی خواهند داشت. جوامع می‌توانند هنجارهای فرهنگی ترویج کنند که به شدت افراد را از انتخاب‌های آزادانه دلسرد کنند، اما با این کار، آن‌ها موجبات کاهش سطح رایج رضایت از زندگی را نیز فراهم می‌آورند. بنابراین، به‌ویژه در سطح اجتماعی پیوستگی و تداومی مستحکم و قوی بین بینه انتخاب آزاد و رضایت از زندگی وجود دارد.

کاهش محدودیت‌هایی که انتخابات انسانی را در بر گرفته‌اند موجب می‌شود فرد به رفاه ذهنی دست یابد و احساس کند که از استقلال وجودی برخوردار است. فردگرایی موجب ظهور و بقای نهادهای دموکراتیک خواهد شد. این امر پیامدهای مدنی مطلوبی دارد. از این رو رشد تأکید بر انتخاب انسانی مستقلاً به‌طور ذاتی موجبی برای مفاهیم ضد تبعیض رفاه انسانی است.

ارزش‌های فردگرایانه، نیروهای اجتماعی حیاتی را برمی‌انگیزاند که رشد دموکراسی کارآمد را تکامل بخشند. فردگرایی نگرش برابری جنسی را تقویت می‌کند. امنیت وجودی اگر با فردگرایی و تجربه استقلال همراه باشد موجب رشد ارزش‌های ابراز وجود می‌شود (اینگلهارت و ولزل، ۱۳۸۹، ۶۷۸).

پریستون کینگ^۱ نظریه جامع‌تری درخصوص مدارا ارائه می‌دهد و معتقد است زمانی که وضعیت و رویدادی شکل بگیرد که مورد پسند افراد و گروه‌ها نباشد و در این شرایط این افراد و گروه‌ها نسبت به آن با ملاحظت و خویشنداری عمل کنند، مدارا رخ داده است (کینگ، ۱۹۷۶، ۶؛ و قادرزاده و نصرالهی، ۱۳۹۸، ۹۰).

وی معتقد است مدارای اجتماعی از چهار بعد مدارای عقیدتی، سیاسی، هویتی و رفتاری تشکیل می‌شود. مدارای عقیدتی، ملاحظت و احترام به بیان یا تبلیغ عقایدی مانند باور به دگراندیشی، نسبی‌گرایی فرهنگی، عدم تعصب و باور به آزادی عقیده دیگران است که مخالف با عقاید عامل تساهل هستند. این نوع از مدارا دارای دو جنبه است؛ مدارا در مقام نظر و اندیشه، یعنی احترام به آزادی افراد در پذیرش هر نوع فکر و اندیشه مخالف عقاید مدارا و در معرض چالش قرار دادن آن است. مدارای سیاسی به‌عنوان شناسایی حق تجمع دارندگان عقاید مختلف، ایجاد نهادهای مربوط به حل و فصل تضادها، حق اعتراض در قالب نشریات یا راهنمایی‌ها در نظر گرفته می‌شود. مدارای هویتی به احترام و پذیرش ویژگی‌هایی دیگران مانند ملیت، دین و قومیت اشاره می‌کند که اختیاری نیستند. مدارای رفتاری احترام به رفتارهای فردی و اجتماعی در عرصه تعاملات و مناسبات گروهی (قانونی و غیرقانونی) مانند روابط جنسی، رفتار با مجرمان و عدم سخت‌گیری نسبت به بعضی جرم‌ها در جامعه است (کینگ، ۱۹۷۶؛ حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۵۲؛ و جهانگیری، سردارنیا، و علیزاده، ۱۳۹۵، ۷۱).

به‌طور کلی، فردگرایی شکل خاصی از فرهنگ را ایجاد می‌کند که بر استقلال و خودمختاری و علائق فردی تأکید دارد. در چنین فرهنگی، این هویت فردی است که اساس تنظیم روابط اجتماعی قرار می‌گیرد و در آن بر ارتباطات بین فردی تأکید می‌شود. در واقع، در جامعه جدید رشد و گسترش فردیت و استقلال شخصیت پایه و اساس همبستگی ارگانیک

است. این امر در کنار تأثیرات منفی، پیامدهای مطلوبی برای جامعه دارد؛ گسترش تأکید بر انتخاب انسانی مستقلانه و پذیرش و احترام به خواسته‌های فردی به‌طور ذاتی زمینه‌ساز رواج مفاهیم ضد تبعیض مانند مدارا را فراهم می‌آورد. از این رو، یکی از فضیلت‌های فردگرایی ظهور و گسترش مدارا در جامعه است. مدارا عملی است که به افراد اجازه می‌دهد بدون خشونت و آزار، عقاید و خصیصه‌های متفاوت دیگران را بپذیرند یا حتی از آن متنفر باشند. مدارا بر کاهش الزامات بر انتخاب انسانی برای داشتن ویژگی‌های شخصی و عقاید و رفتارهایی که دیگران آن را دوست ندارند، تأکید دارد. بنابراین، فردگرایی از طریق اهمیت‌دادن به خواسته‌های فردی و پذیرش و احترام به آمال و آرزوهای دیگران، باعث ظهور و رواج مدارا در جامعه جدید می‌شود. با توجه به نظریه‌های دورکیم، مرتن، توکویل، تریاندیس و اینگلهارت که بر جنبه‌های مثبت و فضیلت‌های فردگرایی تأکید دارند و اینکه رواج فردگرایی را علت افزایش تأکید بر کیفیت روابط اجتماعی و پذیرش و احترام خواسته‌های فردی می‌دانند، این فرضیه‌ها مطرح می‌شود:

(۱) به نظر می‌رسد بین فردگرایی اخلاقی/ افراطی و مدارای اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد؛ (۲) به نظر می‌رسد بین فردگرایی اخلاقی/ افراطی و مدارای سیاسی رابطه معناداری وجود دارد؛ (۳) به نظر می‌رسد بین فردگرایی اخلاقی/ افراطی و مدارای هویتی رابطه معناداری وجود دارد؛ و (۴) به نظر می‌رسد بین فردگرایی اخلاقی/ افراطی و مدارای رفتاری رابطه معناداری وجود دارد.

۴. روش تحقیق

این مقاله با رویکرد اثبات‌گرایی و نوع توصیفی-تبیینی و از نظر هدف کاربردی و به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری در این تحقیق کلیه جوانان ساکن در شهر بجنورد در سال ۱۳۹۹ است که براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ تعداد آن‌ها ۱۹۱۰۲۷ نفر هستند. برای باتوجه به نوع همبستگی مقاله برای تعیین حجم نمونه از سمپل پاور^۱ استفاده شد. حجم نمونه مورد نیاز برای اندازه اثر ۰/۱۹، خطای ۰/۰۵ و قدرت آزمون ۰/۸۰ که مورد توافق پژوهشگران است، برابر ۸۲۵ نفر به دست آمد. روش نمونه‌گیری نیز «خوشه‌ای چندمرحله‌ای»

1. sample power

است. براین اساس، شهر بجنورد به ۳۵ محله تقسیم شد که از بین آن‌ها هشت محله به شیوه تصادفی انتخاب شدند. در نهایت از هر محله به تعداد برابر نمونه به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه نهایی تکمیل شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که برای این منظور ابتدا ۵۰ پرسشنامه به صورت مقدماتی پر شده و ضریب آلفای آن بالاتر از ۰/۸ محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون دو متغیره با استفاده از نرم افزار SPSS 22 استفاده شد.

۴-۱. نحوه سنجش متغیرها

در این مقاله، متغیر وابسته مدارای اجتماعی و متغیر مستقل فردگرایی است:

پرسشنامه فردگرایی و ثوقی و میرزایی (۱۳۸۷)، جوادی یگانه و هاشمی (۱۳۸۷) و ترینان‌دیس (۱۹۹۰): فردگرایی گرایش ذهنی و رفتاری است که در آن، اهداف و خواسته‌های فردی مهم‌تر از اهداف و خواسته‌های دیگران هستند و در نهایت منجر به خودمختاری می‌شود (بهروان و علیزاده، ۱۳۸۶، ۱۵). فردگرایی بر تغییری بنیادی دلالت دارد که رابطه فرد و جامعه را دگرگون می‌سازد، منجر به رهایی فرد از قید و بندهای الزام‌آور نهادهای اجتماعی می‌شود و این امکان را فراهم می‌کند که فرد بتواند خواسته‌های خود را جست‌وجو کند (بالاخانی و امیرملکی، ۱۳۹۶، ۱۱). فردگرایی علاقه زیاد به خود است که فرد را برمی‌انگیزاند تا در همه امور خودش را در اولویت قرار دهد و خودش را به همه چیز ترجیح دهد (کیویستو، ۱۳۹۰، ۱۲۲). در این تحقیق فردگرایی در دو بعد اخلاقی (خودباوری، خودشکوفایی، اعتماد به نفس، استقلال فردی، خوداثربخشی و احترام به خود) و افراطی (خودمداری، منیت، به دست آوردن سود و منفعت شخصی حتی به قیمت زیان دیدن دیگران، تکیه افراطی به خود و داشتن شخصیت اقتدارگرا) با ۲۲ گویه به شیوه طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶۹ به دست آمده است.

پرسشنامه مدارای اجتماعی وُگت^۱ (۱۹۷۵): مدارای اجتماعی رفتار احترام‌آمیز اعضای جامعه با سایر افراد در بسترهای اجتماعی است و زمانی شکل می‌گیرد که تفاوت‌های هر شخصی که در جامعه زندگی می‌کند، مورد پذیرش قرار گیرد. به عبارت دیگر، مدارای

اجتماعی احترام، پذیرش ارزش فرهنگ‌های جهان و شیوه‌های انسان‌بودن است که به وسیله آگاهی، گشودگی، ارتباط و آزادی اندیشه، وجدان و عقاید پرورش می‌یابد (یونسکو، ۱۹۹۵، ۲؛ و شارع‌پور و همکاران، ۱۳۸۸، ۷۷).

یکی از جامع‌ترین تقسیم‌بندی‌ها از مدارای اجتماعی توسط وگت (۱۹۹۷) است که متأثر از نظریات سولیوان^۱، پیرسون و مارکوس انجام شده است. وگت معتقد است؛ مدارای اجتماعی زمانی است که حالت‌های مختلف انسان‌بودن، چه ویژگی‌هایی که از بدو تولد (رنگ پوست و قومیت) با فرد همراه است و چه صفت‌هایی که از طریق فرایند اجتماعی شدن به دست می‌آید، محترم شمرده شوند (فلیس، ۲۰۰۴).

براساس تعریف کینگ مدارا یعنی پذیرفتن آنچه را که اصلاً قبول نداریم (بشیریه، ۱۳۷۹). وی برای مدارای اجتماعی چهار بُعد قائل می‌شود: مدارای عقیدتی، مدارا نسبت به بیان یا تبلیغ عقایدی است که فرد با آن‌ها مخالف است. مدارای سیاسی یعنی پذیرش حق تجمع صاحبان عقاید مخالف و شکل‌گیری نهادهایی که وظیفه حل و فصل تضادها را دارند و پذیرش حق اعتراض در قالب نشریات یا راه‌پیمایی‌ها. مدارای هویتی یعنی محترم‌شمردن ویژگی‌های غیراختیاری دیگران مانند ملیت، جنسیت، نژاد، قوم، زبان و دین. مدارای رفتاری یعنی احترام به رفتارهای مختلف قانونی-غیرقانونی سایر افراد مانند روابط جنسی، رفتار با مجرمان و عدم سخت‌گیری نسبت به بعضی از جرم‌ها در جامعه (کینگ، ۱۹۷۶، ۴۰).

در این تحقیق مدارای اجتماعی در سه بُعد مدارای هویتی (دینی، قومیتی و ملیتی)، مدارای رفتاری (الگوهای روابط جنسی، مجرمان و سبک‌های پوشش و رفتار) و مدارای سیاسی با ۳۴ گویه به شیوه طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳۵ به دست آمده است.

۵. یافته‌ها

در این سمت داده‌ها با استفاده از آماره توصیفی و استنباطی تحلیل شده‌اند.

۵-۱. یافته‌های توصیفی

در بررسی متغیرهای جمعیت‌شناختی، از جنسیت، سطح تحصیلات، وضعیت تأهل و سن افراد پرسیده شد. براساس یافته‌های جدول شماره (۱)، به لحاظ جنسیت ۴۲/۴ درصد زنان (۳۵۰ نفر) و ۵۷/۶ درصد مردان (۴۷۵ نفر) جامعه آماری مقاله را تشکیل می‌دهند؛ بنابراین بیشترین نمونه‌ها از مردان انتخاب شده‌اند. از لحاظ سن بیشترین تعداد پاسخگویان بین ۱۸ تا ۲۴ سال و کمترین آن‌ها بین ۲۵ تا ۳۰ سال سن دارند. از لحاظ سطح تحصیلات، ۲۱/۳ درصد (۱۷۶ نفر) دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۲۲/۷ درصد (۱۸۷ نفر) دارای تحصیلات دیپلم، ۱۵/۶ درصد (۱۲۹ نفر) دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۲۱/۲ درصد (۱۷۵ نفر) دارای تحصیلات لیسانس و ۱۹/۲ درصد (۱۵۸ نفر) دارای تحصیلات فوق لیسانس هستند.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه تحقیق

متغیر	طبقات	فراوانی (درصد)
جنسیت	مرد	۴۷۵ (۵۷/۶)
	زن	۳۵۰ (۴۲/۴)
	مجموع	۸۲۵ (۱۰۰)
سطح تحصیلات	زیر دیپلم	۱۷۶ (۲۱/۳)
	دیپلم	۱۸۷ (۲۲/۷)
	فوق دیپلم	۱۲۹ (۱۵/۶)
	لیسانس	۱۷۵ (۲۱/۲)
	فوق لیسانس	۱۵۸ (۱۹/۲)
	مجموع	۸۲۵ (۱۰۰)
سن	۱۸ تا ۲۴ سال	۲۹۲ (۳۵/۴)
	۲۵ تا ۳۰ سال	۲۵۹ (۳۱/۴)
	۳۱ تا ۳۵ سال	۲۷۴ (۳۳/۲)
	مجموع	۸۲۵ (۱۰۰)
متأهل	زن	۲۰۶ (۵۲/۲)
	مرد	۱۸۹ (۴۷/۸)
مجموع	-	۸۲۵ (۱۰۰)

در جدول شماره (۲)، توصیف تعداد و درصد پاسخگویان برحسب میزان فردگرایی بیان شده است. یافته‌های جدول نشان می‌دهد که از مجموع ۸۲۵ پاسخگوی مورد بررسی، ۱۶

درصد فردگرایی کم، $38/4$ درصد فردگرایی متوسط و $45/6$ درصد فردگرایی زیادی داشته‌اند. به عبارت دیگر، درصد بیشتری از پاسخگویان از لحاظ میزان فردگرایی در حد زیاد هستند.

جدول ۲. توصیف میزان فردگرایی

موارد	فراوانی	درصد
کم	۱۳۲	۱۶
متوسط	۳۱۷	$38/4$
زیاد	۳۷۶	$45/6$
انحراف معیار: $11/24$	دامنه تغییرات: ۴۴	حداقل: ۳۹
	حداکثر: ۸۳	میانگین: $65/07$

در جدول شماره (۳)، توصیف تعداد و درصد پاسخگویان برحسب میزان مدارای اجتماعی بیان شده است. یافته‌های جدول نشان می‌دهد که از مجموع ۸۲۵ پاسخگوی مورد بررسی، $27/3$ درصد مدارای اجتماعی کم، $48/5$ درصد مدارای اجتماعی متوسط و $24/2$ درصد مدارای اجتماعی زیادی داشته‌اند. به عبارت دیگر، درصد بیشتری از پاسخگویان از لحاظ میزان مدارای اجتماعی در حد متوسط هستند.

جدول ۳. توصیف میزان مدارای اجتماعی

موارد	فراوانی	درصد
کم	۲۲۵	$27/3$
متوسط	۴۰۰	$48/5$
زیاد	۲۰۰	$24/2$
انحراف معیار: $16/46$	دامنه تغییرات: ۵۶	حداقل: ۹۱
	حداکثر: ۱۴۷	میانگین: $121/25$

۲-۵. یافته‌های استنباطی

نتایج جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که بین فردگرایی اخلاقی ($0/551$) و فردگرایی افراطی ($0/448$) با مدارای اجتماعی در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین، با افزایش میزان فردگرایی اخلاقی/فردگرایی افراطی، مدارای اجتماعی در جوانان افزایش می‌یابد. همچنین، بین فردگرایی اخلاقی ($0/211$)/فردگرایی افراطی ($0/254$) و بُعد

مدارای سیاسی نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. از این رو، با افزایش میزان فردگرایی اخلاقی/ فردگرایی افراطی، میزان مدارای سیاسی در جوانان افزایش می‌یابد. همچنین، نتایج آزمون پیرسون نشان می‌دهد که بین فردگرایی اخلاقی (۰/۳۲۰)/ فردگرایی افراطی (۰/۱۹۲) و مدارای هویتی جوانان رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش میزان فردگرایی اخلاقی/ فردگرایی افراطی، میزان مدارای هویتی در جوانان افزایش می‌یابد. بین فردگرایی اخلاقی (۰/۱۳۸)/ فردگرایی افراطی (۰/۱۳۸) و مدارای رفتاری نیز رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. یعنی با افزایش میزان فردگرایی اخلاقی/ فردگرایی افراطی، میزان مدارای رفتاری نیز در جوانان افزایش می‌یابد.

جدول ۴. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل و وابسته

فرضیات	ضریب همبستگی	سطح معناداری	توضیحات
فردگرایی اخلاقی/ مدارای اجتماعی	۰/۵۵۱**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی افراطی/ مدارای اجتماعی	۰/۴۴۸**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی اخلاقی/ مدارای رفتاری	۰/۱۷۹**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی افراطی/ مدارای رفتاری	۰/۰۹۰*	۰/۰۱۲	تأیید رابطه
فردگرایی اخلاقی/ مدارای هویتی	۰/۳۲۰**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی افراطی/ مدارای هویتی	۰/۱۹۲**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی اخلاقی/ مدارای سیاسی	۰/۲۱۱**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
فردگرایی افراطی/ مدارای سیاسی	۰/۲۵۴**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه

* معناداری در سطح ۹۵ درصد
** معناداری در سطح ۹۹ درصد

جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که با توجه به ضریب بتا بین فردگرایی اخلاقی (۰/۴۳۷)/ فردگرایی افراطی (۰/۲۳۵) و مدارای اجتماعی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. به عبارت دیگر، هر چه میزان فردگرایی بیشتر باشد میزان مدارای اجتماعی بیشتر است. همچنین، ضریب تعیین تعدیل شده (۰/۳۴۱) نشان می‌دهد که متغیر مستقل ۳۴ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند.

جدول ۵. آماره‌های تحلیل رگرسیون چندگانه

سطح معناداری	t	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب تعیین: ۰/۳۴۶
		Beta	Std. Error	
۰/۰۰۰	۱۱/۳۷۵	-	۵/۲۰۰	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۸/۱۲۱	۰/۴۳۷	۰/۲۲۱	فردگرایی اخلاقی
۰/۰۰۰	۴/۳۷۲	۰/۲۳۵	۰/۰۸۹	فردگرایی افراطی
		خطای استاندارد برآورد: ۱۳/۳۶۲۵۸		ضریب تعیین تعدل شده: ۰/۳۴۱

فردگرایی بر استقلال، خودباوری و نیازها و امیال شخصی تأکید دارد و مدارا، پذیرش تنوع فرهنگی و احترام به شیوه‌های متفاوت انسان‌بودن و به رسمیت شناختن حقوق و آزادی‌های همگانی است. از این رو، فرهنگ‌های فردگرا بسترهای مناسبی را برای رواج مدارا در جامعه جدید فراهم می‌کنند. بنابراین امروزه بیان متفاوتی از فردگرایی وجود دارد که بر مفهوم مدارا تکیه می‌کند تا نحوه واکنش ما به شیوه‌های زندگی، ایدئولوژی‌ها و فرهنگ‌های متفاوت از سبک زندگی خودمان را مشخص کند. این نوع فردگرایی بدون قید و شرط تفاوت‌ها را به عنوان راهی برای کنار آمدن با تفاوت‌ها می‌پذیرد.

۷. نتیجه گیری

یافته‌های توصیفی مقاله نشان می‌دهد که میزان مدارای اجتماعی پاسخگویان در حد متوسط (۴۸/۵) است. نتایج این بخش از مقاله با یافته‌های تحقیقات شارع‌پور و همکاران (۱۳۸۸) و گلابی و رضایی (۱۳۹۲) همخوانی دارد. مدارا ارزشمندشمردن تفاوت‌ها و پل‌زدن بر شکاف‌های فرهنگی است. مدارا بر آزادی افراد و داشتن ویژگی‌های شخصیتی متفاوت تأکید می‌کند. اگر در جامعه‌ای، خصوصاً جوامعی که فرهنگ‌های متفاوتی دارند، مدارا نباشد و افراد به عقاید یکدیگر احترام نگذارند، مشکلات عدیده‌ای به وجود خواهد آمد. در این شرایط، تنها راه مقابله و برخورد با تفاوت‌ها، نزاع و خشونت خواهد بود.

نتایج آزمون پیرسون نشان می‌دهد که فردگرایی اخلاقی (۰/۵۵۱) / فردگرایی افراطی (۰/۴۴۸) تأثیر مثبتی بر مدارای اجتماعی دارد. یعنی با افزایش فردگرایی اخلاقی / فردگرایی افراطی، میزان مدارای اجتماعی افزایش می‌یابد. نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره نشان

می‌دهد که فردگرایی اخلاقی و فردگرایی افراطی ۳۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته (مدارای اجتماعی) را تبیین می‌کنند. این بخش از یافته‌های مقاله نظریات تریاندیس و اینگلهارت را تأیید می‌کند. در فرهنگ‌های فردگرا رفتارهای بسیار فرادست یا فرودست وجود ندارند. افراد تمرکزشان بر نیازها، حقوق و قابلیت‌های خودشان است و بیشتر خود را مخاطب قرار می‌دهند و تبادل منصفانه را ارج می‌نهند. این افراد بسیار اجتماعی رفتار می‌کنند، در توزیع امکانات بر انصاف تأکید ویژه‌ای دارند و طرفدار تساوی حقوق انسانی هستند. این افراد زمانی که در عضویت گروهی هستند، در عین اینکه خود را از دیگران متمایز می‌دانند، با افراد دیگر گروه محترمانه برخورد می‌کنند. از این رو، در برخورد با دیگران بیشتر بر مدارای اجتماعی تأکید می‌کنند، با ارزش‌های برابر و تفاوت‌ها احترام می‌گذارند.

همچنین بین فردگرایی اخلاقی (۰/۲۱۱) / فردگرایی افراطی (۰/۲۵۴) و بُعد مدارای سیاسی نیز رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش فردگرایی اخلاقی / فردگرایی افراطی، مدارای سیاسی نیز افزایش می‌یابد. فردگرایی با احترام به باورهای دیگران زمینه‌های پذیرش عقاید سیاسی متفاوت و بعضاً مخالف را فراهم می‌آورد و با افزایش مدارای سیاسی موجب ظهور و بقای نهادهای دموکراتیک می‌شود که نتیجه آن ظهور جامعه مدنی است که بر ضد تبعیض رفاه انسانی است و باعث رشد دموکراسی خواهد شد و برابری جنسی را محترم می‌شمارد.

همچنین فردگرایی اخلاقی / فردگرایی افراطی بر ابعاد مدارای اجتماعی (مدارای سیاسی، هویتی و رفتاری) تأثیر مثبت دارد. بین فردگرایی و بُعد مدارای هویتی نیز رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش فردگرایی اخلاقی / فردگرایی افراطی، مدارای هویتی نیز افزایش می‌یابد. این رابطه در جوامعی مانند ایران و بنجورد که دارای تنوع قومیتی و به تبع آن فرهنگ‌های متفاوت است، اهمیت زیادی دارد. فردگرایی با ترویج ارزش‌های برابری طلبانه و پذیرش آمال انسان مدرن گام محکمی در مسیر پذیرش هویت‌های نابرابر بر می‌دارد. از این رو، فردگرایی در بُعد مدارای هویتی نقش بسیار مهمی را در ایجاد پیوندی مستحکم در سطح اجتماعی بین انتخاب آزاد و پذیرش ملیت، مذهب و قومیت‌های متفاوت و متعدد ایفا می‌کند.

بین فردگرایی اخلاقی/فردگرایی افراطی و بُعد مدارای رفتاری نیز رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش فردگرایی اخلاقی/فردگرایی افراطی، مدارای رفتاری نیز افزایش می‌یابد. مدارای رفتاری، نرمی و ملاحظت نسبت به رفتارهای فردی و اجتماعی در مناسبات گروهی است. از آنجا که فردگرایان بسیار اجتماعی رفتار می‌کنند، در قبال رفتارهای فردی و اجتماعی قانونی و غیرقانونی با بردباری و تسامح عمل می‌کنند.

به‌طور کلی، همان‌گونه که توکویل، دورکیم و مرتن معتقدند؛ فردگرایی به‌عنوان یکی از تحولات فرهنگی مدرنیته و بخشی اجتناب‌ناپذیر از وضعیت انسان در دنیای جدید، همانند خود مدرنیته پیامدهای متعددی دارد که توأمان مثبت و منفی قلمداد می‌شوند. یکی از پیامدهای مثبت آن، افزایش سطح مدارای اجتماعی (مدارای سیاسی، هویتی و رفتاری) در نظام اجتماعی است. این تأثیر در جوامعی که به‌واسطه زیست هم‌زمان قومیت‌های مختلف، گسترش شهرنشینی و مهاجرت در معرض تنوع شدید قومیتی هستند، اهمیت فراوانی دارد و می‌تواند بستر مناسبی را برای هم‌زیستی مسالمت‌آمیز فرهنگ‌های متفاوت فراهم کند تا از این طریق جامعه‌ای مستحکم و منسجم شکل بگیرد.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۹۵). تغییرات، چالش‌ها و آینده خانواده ایرانی. تهران: انتشارات تسیا.
- افرا، هادی (۱۳۹۹). تبیین جامعه‌شناختی رابطه فردگرایی و تغییرات خانواده در شهر بجنورد (رساله دکتری). دانشگاه کاشان، ایران.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۹۱). تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی (مترجم: مریم وتر). تهران: نشر کویر.
- اینگلهارت، رونالد، کریستین ولز (۱۳۸۹). نوسازی، تغییر فرهنگی و دموکراسی (مترجم: یعقوب احمدی). تهران: انتشارات کویر.
- بالاخانی، قادر؛ و امیر ملکی (۱۳۹۶). بررسی ظهور فردگرایی در عرصه خانواده. فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، ۲۰(۷۷)، ۳۴-۷.
- بشیریه، حسین (۱۳۷۹). نظریه‌های فرهنگی در قرن بیستم. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بهران، حسین؛ و علیزاده، اعظم (۱۳۸۶). بررسی فردگرایی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۲، ۲۶-۱.
- بهشتی، سید صمد؛ و رستگار، یاسر (۱۳۹۲). تبیین جامعه‌شناختی مدارای اجتماعی و ابعاد آن در بین اقوام ایرانی. مسائل اجتماعی ایران، ۴(۲)، ۳۵-۷.
- بیاتی، پروانه؛ جهانبخش، اسماعیل؛ و بهیان، شاپور (۱۳۹۷). تبیین جامعه‌شناختی چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با مدارای اجتماعی شهروندان شهر تهران. فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۲)، ۳۹-۱۷.
- پارسامهر، مهربان؛ خرم‌پور، یاسین؛ و کرابی، حسام (۱۳۹۹). بررسی نقش فردگرایی در عرفی شدن ساختار و ذهنیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه یزد. دوفصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱۵(۷)، ۵۹-۳۱.
- تریان‌دیس، هری (۱۳۷۸). فرهنگ و رفتار اجتماعی (مترجم: نصرت فتی). تهران: نشر رسانش.
- جهانگیری، جهانگیر؛ سردارنیا، خلیل‌اله؛ و علیزاده، قاسم (۱۳۹۵). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با مدارای سیاسی دانشجویان. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۳(۱۰)، ۸۲-۶۷.
- جوادی یگانه، محمدرضا؛ و هاشمی، سیدضیا (۱۳۸۷). نگاهی جدید به مناقشه فردگرایی و جمع‌گرایی در جامعه‌شناسی. نامه علوم اجتماعی، ۱۶(۳۳)، ۱۶۱-۱۳۱.
- حسین‌زاده، علی حسین؛ محمودی، زینب؛ و ممینی ایمان (۱۳۹۲). بررسی برخی عوامل موثر بر کنش‌های فردگرایانه. فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۲(۳)، ۵۲-۳۷.

خجسته‌مهر، رضا؛ داتلی بگی، مژگان؛ و عباس‌پور، ذبیح‌اله (۱۳۹۷). آزمون مدل مدارا با رویکرد اسلامی در بافت زندگی زنانی. دوفصلنامه روانشناسی خانواده، (۱)۵، ۷۰-۵۷.

دورکیم، امیل (۱۳۹۲). درباره تقسیم‌کار اجتماعی (مترجم: باقر پرهام). تهران: نشر مرکز.

ذکایی، محمد سعید؛ و امیری مقدم، محدثه (۱۴۰۰). بساخت اجتماعی مدارا در زندگی روزمره شهری. جامعه‌شناسی کاربردی، (۴)۳۲، ۲۴-۱.

زالی‌زاده، مسعود؛ باقری، معصومه؛ و ملتفت، حسین (۱۳۹۷). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر مدارای اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز). جامعه‌شناسی کاربردی، (۲)۲۹، ۱۴۶-۱۲۹.

زالی‌زاده، مسعود؛ حسین‌زاده، علی‌حسین؛ و زالی‌زاده، محسن (۱۳۹۴). بررسی جامعه‌شناختی مدارای اجتماعی با تأکید بر ویژگی‌های شخصیتی. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، (۶۰)۲۳، ۱۶۹-۱۴۹.

سواج، مایک؛ و وارد، آلن (۱۳۹۶). جامعه‌شناسی شهری (مترجم: ابوالقاسم پوررضا). تهران: انتشارات سمت. سهراب‌زاده، مهران؛ نیازی، محسن؛ و افرا، هادی (۱۳۹۹). تبیین جامعه‌شناختی رابطه فردگرایی و تغییر در ساختار خانواده. دوفصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، (۱)۸، ۱۹۸-۱۷۱.

سیدمن، استیون (۱۳۹۲). کشاکش آرا در جامعه‌شناسی (مترجم: هادی جلیلی). تهران: نشر نی.

شادی‌طلب، ژاله؛ و بیات، مجتبی (۱۳۹۱). نوسازی فرهنگی در روستاهای درحال‌گذار. فصلنامه رفاه اجتماعی، (۴۳)۱۱، ۱۷۹-۱۵۷.

شارع‌پور، محمود؛ آزادارمکی، تقی؛ و عسگری، علی (۱۳۸۸). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با مدارا در بین دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه‌های تهران و علامه طباطبایی. مجله جامعه‌شناسی ایران، (۱)۱۰، ۹۸-۶۴.

عربی، علی؛ و دالوند، فرانک (۱۴۰۰). سمن‌ها، سرمایه اجتماعی و مدارا. فصلنامه راهبردی ورزش و جوانان، (۵۳)۲۰، ۴۸-۳۲.

عسگری، علی؛ و شارع‌پور، محمود (۱۳۸۸). گونه‌شناسی مدارا و سنجش آن در میان دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه تهران و علامه طباطبایی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، (۴)۲، ۴۰-۷.

فرهمنند، مهناز؛ خرم‌پور، یاسین؛ پارسایان؛ زهره؛ و ماندگاری، فرزانه (۱۳۹۳). تأثیر مؤلفه‌های نوگرایی در حمایت خویشاوندی خانواده‌های شهر یزد. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، (۳)۷، ۱۷۷-۱۴۹.

فیروزجانیان، علی اصغر؛ و نازنین، فرزام (۱۳۹۹). سرمایه اجتماعی و مدارا نسبت به مجرمان. فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، (۴)۲، ۱۳۰-۱۰۹.

فیروزجانیان، علی اصغر؛ شارع پور، محمود؛ و نازنین، فرزاد (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه فرهنگی بر ارتباطات بین فردی با تأکید بر مدارای اجتماعی، فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات، ۱۷(۳۵)، ۳۱-۷.

قادرزاده، امید؛ و نصرالهی، یوسف (۱۳۹۸). مدارای اجتماعی در جوامع چند فرهنگی؛ مطالعه پیمایشی شهروندان میاندوآب. علوم اجتماعی (ادبیات و علوم انسانی سابق)-دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۶(۳۳)، ۸۹-۱۳۳.

کیویستو، پیتر (۱۳۸۴). اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی (مترجم: منوچهر صبوری). تهران: نشر نی.

گلایی، فاطمه؛ علیزاده اقدم، محمدباقر؛ آقایی هیر، توکل؛ و زردموی اردکلو، شاپور (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی با مدارا بین شهروندان. علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۶(۲)، ۳۸۸-۳۴۷.

گلایی، فاطمه؛ و رضایی، اکرم (۱۳۹۲). بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی بر مدارای اجتماعی در بین دانشجویان. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۲(۱)، ۶۱-۸۶.

معیدفر، سعید؛ و صبوری خسروشاهی، حبیب (۱۳۸۹). بررسی میزان فردگرایی فرزندان در خانواده. فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناختی، ۴(۴)، ۹۳-۱۱۰.

میلنر، آندرو؛ و براویتف، جف (۱۳۹۷). درآمدی بر نظریه فرهنگی معاصر (مترجم: جمال محمدی). تهران: انتشارات ققنوس.

وثوقی، منصور؛ و میرزایی، حسین (۱۳۸۷). فردگرایی: تأملی در ابعاد و شاخص‌ها. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی، ۱۶(۳۴)، ۱۴۲-۱۱۷.

Crowley, F., & Walsh, E. (2021). Tolerance, social capital, and life satisfaction: a multilevel model from transition countries in the European Union. *Journal of Review of Social Economy*. doi: 10.1080/00346764.2021.1957994

Eisenstein, M. (2006). *Religion and The Politics of Tolerance: How Christianity Builds Democracy*. Baylor University Press.

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*. London: Sage Publications.

Karpov, V. (2002). Religiosity and Tolerance in the United States and Poland. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41(2), 267-288.

King, P. T. (1976). *Justifying toleration*. London: Allen and Unwin.

Mather, D. M., & Tranby, E. (2014). New Dimensions of Tolerance: A Case for a Broader, Categorical Approach. *Sociological Science*, 1(28), 512-531.

- Phelps, E. W. (2004). White Students 'Attitudes towards Asian American Students at the University of Washington: A Study of Social Tolerance and Cosmopolitanism (Unpublished doctoral dissertation). Department of Sociology, New York University, Department of Sociology.
- Raihani (2014). Creating a Culture of Religious Tolerance in an Indonesian School. *Journal of South East Asia Research*, 22(4), 541-560.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: West View Press.
- Triandis, H. C. (1999). Cross-cultural Psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 127- 143.
- Triandis, H.C., Gelfand, M.J. (1998). Converging Measurement of Horizontal and Vertical Individualism and Collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1). doi:10.1037/0022-3514.74.1.118
- UNESCO. (1995). Declaration of Principles on Tolerance.
- Watson, P.J., Morris, R.J. (2002). Individualist and collectivist values: hypotheses suggested by Alexis de Tocqueville. *The Journal of Psychology*, 136, 263-271. doi: 10.1080/00223980209604154
- Witenberg, R. T., & Butrus, N. (2012). Some Personality Predictors of Tolerance to Human Diversity: The Roles of Openness, Agreeableness, and Empathy. *Journal of Australian Psychological Society*, 48(4), 290-298.

